

A budai Vár márványemléktáblái tévednek...

A főváros megírta Buda és Pest igaz történetét a törökuralom után. Már ötven évvel ezelőtt megállapították, hogy a Vár régi házain elhelyezett emléktáblák adatai „nem mindenben helytálló”, de eddig még nem javították ki a hibákat.

(Saját tudósítónktól.) A »Statistikai közlemények« címen elkeresztelt gyűjteményben érdekes könyv jelent meg. Pásztor Mihály »Buda és Pest a török uralom után« címmel több mint 400 oldalas munkát írt.

Ez nem egyszerű könyv, mint ahogy a *Statistikai közlemények* sem egyszerűen összehányt statisztikai adatok felvonultatása, hanem — egyszer már el kell mondani — ez a vállalkozás sokkal több a főváros statisztikai hivatalának sablonos beszámolójánál. Ez a főváros tudományos kutatásainak ismertetése, mégpedig *Illyefalvi I. Lajos*, a statisztikai hivatal tudós igazgatójának jóvoltából.

Háromévi statisztikai adatgyűjtés eredménye: Buda és Pest pontos története

Nem hiába akadémikus *Illyefalvi Lajos*, egy egyszerű szürke hivatalból a magyar főváros tudományos kutató intézményét csinálta meg. Itt dolgoznak fel minden Budapestre vonatkozó adatot, kiassák a porosodó aktákból a magyar főváros fontos életjelenségeit. Az íráskor és a számok mögött megmutatják az életet, a számok csak bizonyítékkul szolgálnak. *Illyefalvi* programja ezekre van beosztva. Pásztor Mihályt is három esztendővel ezelőtt bízták meg a mostani feladattal.

Pásztor megfeszített erővel dolgozott. *Buda és Pest történetét írta meg Buda várának visszafoglalása után körülbelül Mária Teréziáig*. A levéltárak minden adatát átkutatta, csak a belvárosi plébániatemplomban háromnegyed évig dolgozott és ott születési statisztikát készített.

Pásztor értette meg igazán *Illyefalvi* intencióit. Most történik meg először, hogy Budapestnek erről az időszakáról minden vonatkozásban felvilágosítást kapunk. *Buda és Pest a török uralom, de még inkább a hódító sereg szörnyű pusztításainak elcsenvedése után előttünk újhódik meg*.

Felvonulnak az első telepek. A házak és a háziurak teljes világításban állnak előttünk. *A kezdetleges statisztika házasságokról, gyermekáldásról, halálozásról, az általános életkorról ad felvilágosítást*. Mintha már akkor precízben dolgozott volna a modern statisztikai apparátus! Nehéz elképzelni, — csak azok tudják, akik e munka születésénél jelen voltak — hogy milyen nehézségekkel kellett megküzdeni a múlt hiányos adatai miatt a könyv szerzőjének.

De nemcsak az egyszerű ember, hanem *Buda és Pest kormányzata megelevenedik*. Az egyház és a társadalom befolyását látjuk.

Nem nagyképi frázisokat olvasunk, hanem megismerjük *Buda és Pest akkori embereinek lakását, ruházódását, ételmezését, velük szórakozunk a csapszékekben és a fogadóknak, sőt a kávéházakban*.

És mindent megalapoz a gazdasági rész aláfestése. Megtudjuk, hogy *milyenek voltak akkor a gazdasági állapotok, a kereskedelem és az ipar*.

Nem is egyszerű munka ez, hanem 400 oldalon az eddig elhanyagolt adatoknak összegyűjtése.

A márványtáblák sem mondanak mindig igazat

Akik a magyar főváros történelmével egy kicsit foglalkoztak, azok előtt már régen nem titok, hogy a Vár márványtáblái, amelyek a múlt emlékeit idézik, nem mindenben mondanak igazat.

Ez egy furcsa pesti specialitás, amelyről nem nagyon szeretünk beszélni. *Hazugságot nemcsak papírosra lehet írni, hanem márványra is véshetik*.

Nagyon érdekelt bennünket az, hogy Pásztor Mihály foglalkozik-e ezzel az agyonhallgatott problémával. Természetesen nagyon csíjában bánik ezzel a kérdéssel és az apróbetűs megjegyzések között ezt olvashatjuk:

»A hatvanas években az orvosok és természetvizsgálók pesti kongresszusán *Arányi Lajos* orvosprofesszor vetette fel azt az ideát, hogy azokat a várbeli házakat, amelyek helyén valamikor nevezetes épületek állottak, emléktáblával kellene megjelölni. Az egyetemi ifjúság felkapta az ideát és megindította a gyűjtést az emléktáblák költségére. A Tudományos Akadémia és a Történelmi Társulat így helyezte el húsz emléktáblát a budavári házakon. Az emléktáblák szövege főképpen *Rupp* Jakob kutatásaira támaszkodik. *Rupp* egyik-másik megállapításának helyességét azon-

Erős, vérbő, kövér emberek iganak naponként, reggel éhgyomorral egy kis pohár természetes »*Ferenc József*« keserűvizet, mert ez rendes gyomor- és bélműködést biztosít, számottevően előmozdítja az emésztést és kitűnően szabályozza a vérkeringést. Az orvosok ajánlják.

ban Némethy Lajos 1885-ben az Archeológiai Értesítőben megjelent tanulmányában kétségbevetta és azt ajánlotta, hogy revideálják az emléktáblák szövegét. A Magyar Tudományos Akadémia ki is küldött egy bizottságot, de 50 év alatt semmi sem történt ebben a dologban.

Hol volt igazán a Szent György tér?

Hivatalos könyvben többet bajos elárulni. Már azt is tudjuk, hogy tulajdonképpen mi volt a félreértés oka.

A régi kezdetleges térképek és leírások elég zavarosak voltak és bizony a Szent György teret és a Dísz teret összetévesztették. Ahol most a Szent György tér van, ott tulajdonképpen egy árok húzódott. Az iskoláskönyvekben is úgy van, hogy Hunyadi Lászlót, a mostani Szent György téren fejezték le, pedig ez az esemény a Dísz téren játszódott le.

A várbeli márványtáblákat már régen ki kellene cserélni, de úgy látszik a márványbavészt tévedések hosszú ideig maradnak fenn. Pásztor nem élezi ki ezt a kérdést, de alaposan utánanézett mindennek és könyvében már a helyes adatok vannak. Így ezt olvassuk benne:

»A mai Dísz tér Budavár legforgalmasabb tere volt már Zsigmond és Mátyás korában is, de akkoriban még Szent György piaca volt a neve. Ez a tér kapcsolta össze a királyi palota vidékét a polgárvárossal. Ez lévén a város legtagasabb tere, amelyet az előkelőségek, főrangúak házaí vettek körül, itt tartották a vásárokat, ünnepélyes alkalmakkor ide gyülekeztek a sokadalmak, itt rendezték a lovagi játékokat és a kivégzéseket. *Bonfini* szerint Kontot és 30 nemes társát is itt végezte ki a bakó. *Verancsics* Antal krónikája írja a várról, hogy a hírnökök szép két renddel Szent György piacáról átfutották mind az öt uccáját, melynek neve: *Mindszent ucca* (a mai Tárnok uccának a Dísz tér, a Szentháromság tér közé eső része), *Szentpál ucca* (a mai Tárnok uccának a Szentháromság tértől a Bécsikapuig terjedő fele), *Zsidó ucca* (Verbőczy ucca), *Olasz ucca* (Uri ucca), *Ötvös ucca* (a mai Fortuna ucca), mely uccák a Szent György piacától hosszantán a Szombatkapuig (Bécsikapu) valának.

Pásztor eszerint már a legújabb és kikorrigált adatokat veszi figyelembe, a mai Dísz tér tehát valóban Szent György piaca volt és megemlíti azt is, hogy nevét nyilván a Róbert Károly alapította, Szent Györgyről elnevezett magyar lovagrend templomától kapta. Ez a templom a Dísz térnek körülbelül azon a helyén lehetett, ahol most a honvédszobor áll.

Ez a templom a török uralom alatt mecsét volt. Itt ütöttek tanyát a török uralom idejében a híres török papucosok és cipészek. A környék sikátorát éppen ezért a cipészek útjának nevezték. A Tárnok ucca felőli részen pedig nagy bazár volt.

Érdekes különben, hogy a Szent György templom kapuzatát egy szép dombormű díszítette, amely a templom védszentjét ábrázolta, amint ledöfi a sárkányt. Dr. *Horváth* Henrik, a városi múzeum igazgatója ezt a domborművet most megtalálta egy budai mágnás műgyűjteményében.

Mit mesélnek a Dísz tér házai?

Pásztor Mihály bizony nem sokat törődik már a márványbavészt tévedésekkel, hanem megírja a Vár házainak pontos történetét.

Olcsó szórakozási és bevásárlási lehetőségek az Őszi Vásár látogatói számára

A tíz nap múlva, szeptember 3-án megnyíló Őszi Lakberendezési Vásárnak egyik igen komoly jelentősége az, hogy a magyar vidék és közel tíz külföldi állam közönsége tömegesen szokta felkeresni a Vásár alkalmából a magyar fővárost. Ezeknek a látogatóknak budapesti tartózkodása természetesen komoly gazdasági hasznot jelent a főváros egész idegenforgalmi ipara és kereskedelmi élete számára. Ennek a hatásnak kimélyítésére az Őszi Vásár rendezősége ebben az évben külön kedvezmény-füzetet bocsátott ki, amelyet a már augusztus 28-tól, péntektől kezdve érvénybe lépő utazási igazolvánnyal érkező közönségnek díjtalanul fog az Iparcsarnok főbejáratánál elhelyezett irodában rendelkezésre bocsátani. A füzet szelvényei lényeges árendeményt biztosítanak a látogatóknak a budapesti színházaknál, a mulatóknál, számos moziban, az Állatkert, az idegenforgalmi látványosságok és a múzeumok látogatásánál, valamint olcsó lehetőséget adnak a budapesti gyógyfürdők igénybevételére is. Az idegenforgalom fejlesztésére való közvetlen be-

A török uralom után a régi útvonalnak mentén épült újjá Budavára. Beosztása körülbelül ugyanaz, mint a mai Vár. Eredeti állapotában egyetlenegy épület sem maradt meg, de nagyon sok várbeli ház falában a kövek és a téglák régié. A középkori magyar urak palotáinak köveiből épült újjá a török uralom után a Vár. Van ucca, amelyben minden második, harmadik ház kapualja, ajtókerete, kőboltozata, bolthajtása vagy falfülkéjének gótikus kódíszre középkori emlék, amely valamikor a Garák, Cilleiek, Kanizsaiak, Kontok, a Czobor, meg a Báthory-nemzetség palotáiból való.

Zsigmond és Mátyás király elpusztított várpalotájának sok darabját beépítették a főváros új házaiba. A márványanyagot a várfalak megerősítésére használták. Sok értékes holmit mezegetésre, a habarchoz fecsértek el.

Igazi büszkeségünk, hogy a Nagyboldogasszony (Mátyás-templom) gyönyörű temploma megmaradt a múlt dicsőséges emlékének.

A Várban ma 157 lakóház van. A többi 37 kincstári ház, hivatal vagy templom és 157 lakóház közül még ma is 47-nek mágnás a gazdája. Földszintes lakóház csak 4 van, egyemeletes 108, kétemeletes pedig 38-at számláltak össze. Emeltes pincéken nyugszanak ezek a házak, amelyek legtöbbször meglátszik a barokk stílus.

A díszteri Szent György templom szomszéd-ságában, a mai Uri ucca szájához közel állott *Fortunatus Imre palotája*. Amikor II. Lajos zsidó kincstartója 15 napi elzárás után a csonkatornyóból kiszabadult, a csöcselék megrohanta és kirabolta a házat és az akkori feljegyzések szerint ezt jól lehetett látni a Fuggerek mindszentuccai házából. Ez a mai Tárnok ucca 2. szám alatt állott. A törökvilág elmúltá után itt már egy nagy sárga ház díszelgett, ebbe szállásolta be magát *Lang* Ádám, a kamarainspektor akkori helyettese. Később *Marcibányi* István, a puhói nábob építtette ide egyemeletes palotát. Ez azután eltűnt és most egy bérkaszárnya rontja el ezen a helyen a Vár egészséges hangulatát.

A Dísz térnek azután *Hauptplatz* lett a neve. Ahol most a herceg Batthyány-féle hitbizomány palotája áll (Dísz tér 3.), 1696-ban, a budavári házak összeírása idején báró *Werleim* István kamarainspektor lakott, 1748-ban barokk palotát építtették át és azóta is sokszor megreformálták. Itt gyilkolták meg 1883-ban *Mailáth* Györgyöt, az utolsó országbíró.

A Batthyány-palota északfelőli szomszédja, a Dísz tér 4. és 5. számú ház ma a pápai nunciatura palotája. 250 évvel ezelőtt egy apátság háza volt ezen a helyen, majd *József főherceg* vette meg és később a magyar királyi vallásalap szerezte meg. A Dísz tér 6. számú ház helyén *Bö-singer* Ignác polgármester és patikus háza állott, míg a Dísz tér 7. számú ház helyén *Schautermeister* Frigyes tanácsbeli háza állott. *Schautermeister* később Buda polgármestere lett.

A Dísz tér nyugati frontján egy kéményseprőnek a háza volt. Gróf *Széchenyi* Géza háza helyén *Brentano* Monterelli kereskedő lakása állott.

A Dísz tér 11. számú ház *Ceresola* Venerio építőmestere volt. A Dísz tér 12. és 13. számú ház helyén pedig *Salgári* Péter császári postamester özvegye és fia lakott. A házról végén levő romokat a katonai főszállás számára foglalta le a *parancsnokság*.

Igy megy tovább Pásztor Mihály és sorra veszi valamennyi várbeli ház történetét. Érdekes emberek, katonák, kalandorok, császári funkcionáriusok életéről beszélnek ezek a házak. Igazán ideje volt mindezeket így kiadni a múlt porából. Pásztor könyvének minden adata megbízható és végre tiszta helyzetet teremt.

*

Azt hisszük, nem ünneprontás, hogy a könyv megjelenése alkalmából — Buda visszafoglalásának 250 éves évfordulója alkalmára íródott — felvetettük a várbeli — itt-ott téves adatú — márványtáblák kérdését. A Tudományos Akadémia bizottsága 50 év óta szünetel, talán most az egyszer összeülhetne és ebből az alkalomból a hibákat kikorrigálhatná.

Hazugságoknak, vagy mondjuk enyhén, »tévedéseknek« márványban sem szabad megörökítve lenniök.

Paizs Ödön

413 ember meghalt, 156 eltűnt, 100 hajó elsüllyedt a Koreai viharban

Tokió, augusztus 25.

Szöulból érkező hivatalos jelentések szerint a Koreában pusztító legutóbbi viharban 413 halálos áldozata van. Ezenkívül 156 ember eltűnt és 563 ember megsebesült. A hatalmas szélvihar mintegy ezer házat rombolt össze. Több mint száz haláshajó elsüllyedt.